

tur sine habituali gratia cooperante, simpliciter autem et absolute non servantur in omnibus temporibus et in actibus suis sine gratia habituali ejusque influxu, quod potest respective intelligi in præceptis fidei, spei et charitatis, quoad habitus ad quos talia præcepta pertinent, vel simpliciter de tota collectione præceptorum, ad charitatem seu gratiam sanctificantem comparata. Et utroque modo verum est. Nam licet in prima conversione ad fidem homo impleat præceptum fidei per solum auxilium gratiæ, statim illi infunditur habitus fidei, quo postea uti possit ad implendum illud præceptum, quoties occasio occurrerit: et idem est cum proportione de spe. Et similiter in charitate, licet prima conversio ad Deum perfecta, qua impletur præceptum dilectionis, possit esse ex solo auxilio, nihilominus per illam statim infunditur habitus charitatis. Ulterius vero, ut homo possit ista omnia præcepta semper et in omni occasione constanter servare, necessaria est gratia sanctificans, quia supra diximus hanc gratiam esse necessariam ad servandam totam legem naturalem: ergo multo magis ad supernaturalem: tum quia nemo servat totam legem supernaturalem, præsertim charitatis, quin servet etiam totam legem naturæ; tum etiam quia qui servat omnia præcepta virtutum theologialium, sine dubio salvatur, quia diligit Deum super omnia, et simpliciter servat mandata: nemo autem salvatur sine gratia habituali: ergo neque implet præcepta sine illa gratia: quæ tamen non solum est necessaria ex ordinatione divina quasi extrinseca, sed etiam ex intrinseca connectione quam habet cum charitate, ut satis ex dictis constat.

CAPUT XXIV.

UTRUM AD SERVANDA PRÆCEPTA SUPERNATURALIA DE EXTERNIS ACTIBUS NECESSARIA SIT GRATIA?

1. *Peculiaris difficultas de his actibus.* — *Cajetani sententia.* — Distinguimus quæstionem hanc a præcedente, quia actus externi non sunt supernaturales, sicut interni: hi enim sunt in substantia supernaturales, illi vero in se et in sua entitate supernaturales non sunt, solumque causaliter, seu moraliter possunt supernaturales dici, quatenus ab actibus internis supernaturalibus procedunt. Sicut enim actus externus in se ac formaliter non est liber nec bonus moraliter, nisi per denominationem ab interno, ita actus externus

in ratione actus virtutis non est supernaturalis, nisi quatenus interno actui supernaturali conjungitur, et ab illo quasi informatur. Dixi autem in ratione actus virtutis, quia in ratione Sacramenti alium modum supernaturalitatis habere potest externus actus; illum vero non habet a nobis, sed ab institutione divina; nobis autem non præcipitur, nisi quatenus humanus actus est, et a nostra voluntate pendet, et ut sic etiam habet quod sit supernaturalis actus per conjunctionem ad aliquem interiorum actum, ut mox explicabimus. Atque hinc fit ut in his præceptis de actibus externis optime locum habeat distinctio illa Cajetani de observatione præcepti quoad substantiam, vel quoad modum, quia in externis actibus modus supernaturalis est extra substantiam actus, ut ex dictis patet, et similiter esse potest extra substantiam præcepti, ut jam explicabimus.

2. *Assertio prima.* — *Hæc præcepta non quoad substantiam, sed quoad modum tantum gratia indigent.* — *Tripliciter dari potest præceptum supernaturale de actu externo.* — *Primus modus.* — Dico ergo primo: præcepta supernaturalia de actibus externis interdum possunt quoad substantiam impleri sine auxilio gratiæ, non vero quoad supernaturalem modum quem habere possunt ab operante. Ratio utriusque partis facilis est. Prioris quidem, quia supernaturalitas non est intrinseca externo actui præcepto, et interdum non præcipitur per ipsummet præceptum supernaturale: ergo tunc actus, quantum ad totum id quod exterius præcipitur, potest fieri per vires naturæ sine gratia, et tunc implebitur tale præceptum quoad substantiam. Alterius vero partis ratio est, quia non potest homo facere actum ut supernaturalem sine auxilio gratiæ; aliqua vero sunt præcepta de his actibus, quæ dantur de modo supernaturali illorum; ergo. Vis hujus rationis ostendetur descendendo ad hos actus in particulari. Tribus enim modis (quantum nunc occurrit) potest esse supernaturale præceptum de actu externo. Primo solum ex modo quo imponitur, utique quia et est a Deo ipso impositum ultra totam legem naturæ, et per revelationem propositum ut fide credatur et suscipiatur, quamvis in re præcepta nihil supernaturalitatis inveniatur, neque ex vi talis præcepti exigatur. Exemplum esse potest in præcepto dato Adæ non comedendi de ligno scientiæ boni et mali. Nam si respiciamus totum id quod exterius præcipiebat, solum erat ommissio cujusdam corporalis actus, abstinencia scilicet ab usu

cibi sensibilis, quæ naturali voluntate et arbitrio observari facile poterat. Et licet fides infusa talis præcepti, et voluntas servandi illud ex motivo aliquo supernaturali non possent sine gratia haberi, nihilominus præceptum illud præcise spectatum non obligat ad modum illum operandi, sed solum ad exteriorem abstinenciam sensibilem, quæ naturalis erat, et servari poterat ex naturali voluntate, vel bona moraliter ex sola ratione temperantiæ naturalis, vel etiam per voluntatem aliquam peccaminosam, ut ex vana gloria vel timore pure humano. Quocumque autem modo fieret, sufficeret ad faciendum totum id quod præcepto illo erat mandatum, quod est servare præceptum quoad substantiam. Nam licet fortasse in modo abstinendi peccaretur, peccatum illud non esset contra tale præceptum, sed contra alias virtutes, ut contra humilitatem, vel similes. Quia, ut dixi, præceptum non obligabat ad hos modos, sed ad solam substantiam actus. Similia exempla sumi facile possunt ex lege veteri, quæ divina erat positiva, et ut sic supernaturalis, præcipiebat autem multos externos actus, qui quoad solam substantiam præcepti poterant fieri sine ullo modo supernaturali, ideoque non semper ad talia præcepta implenda erat necessaria gratia, licet sine illa fieri non possent fructuose, seu sicut ad salutem oportebat.

3. *Secundus modus.* — Secundo modo potest præceptum de exteriori actu esse supernaturale ex parte materiæ, quia præcipit actum externum, qui ab interno supernaturali intrinsece pendet, tuncque clarum est, non posse tale præceptum impleri sine gratia, vel mediate (ut sic dicam), quia actus a quo pendet non potest sine gratia fieri, vel quia actus exterior et interior censentur unus moraliter, et ideo gratia, requisita ad internum actum imperantem vel dirigentem, est necessaria ad actum externum. Et hoc recte confirmatur ex Concilio Arausic. II, can. 11, dicente: *Nemo Domino recte venerit, nisi ab illo acceperit.* Nam sive sit sermo de emissionem voti, sive de illius observatione, licet sit actus externus, non fit nisi ex directione fidei et imperio Religionis Christianæ; et ideo si recte et fructuose fiat, non fit sine gratia. Simile est de oratione seu petitione, etiam externa et debito modo facta, ut ex eodem Concilio, can. 3 et 6 sumitur. Item hac ratione, ad implendum præceptum confitendi fidem, est gratia necessaria saltem ratione fidei internæ, a qua debet talis confessio procedere. Nam si quis fecte confitea-

tur fidem, licet exterius appareat implere præceptum, apud Deum non implet. Quod si præceptum urgeat tempore persecutionis, vel tentationis magnæ, tunc erit gratia necessaria non solum propter supernaturalitatem actus, sed etiam alio titulo ob extrinsecam difficultatem. Quæ necessitas potest sæpe inveniri in præceptis etiam naturalibus de actibus externis, juxta dicta in libro præcedenti. Denique inveniri potest hæc necessitas in vera adoratione externa et in cæteris actibus religionis, in quibus specialem difficultatem habent præcepta Sacramentorum, et ideo pauca de illis addenda sunt.

4. *Tertius modus præcepti, qui legis gratiæ Sacramentis inest.* — Tertio igitur modo, potest esse præceptum supernaturale de externo actu, quia ipse actus etiam præter præceptum habet in se aliquam supernaturalitatem, saltem ex institutione divina, qui modus supernaturalitatis proprius est Sacramentorum novæ legis, quatenus gratiam in se continent quam significant, et efficere possunt ut instrumenta divina. Hæc enim ratio, sive moralis sive physica sit, modus quidam supernaturalis est qui in actu supponitur ex institutione, quæ diversa est a præcepto, et ad illud supponitur; ideo enim talis actus præcipitur, quia per institutionem factus est sanctus et gratiæ operativus. De his ergo actibus videri potest non posse observari eorum præcepta sine gratia, quia tales actus supponuntur supernaturales ad ipsa præcepta, et per illa præcipiuntur non tantum quoad materialem substantiam, sed etiam quoad modum supernaturalem, quia præcipiuntur ut talia Sacramenta sunt: ergo modus ille supernaturalis cadit sub præceptum, ac proinde pertinet ad substantiam ejus juxta supra dicta: ergo licet actus ipsi quoad materialem substantiam seu entitatem possint sine gratia fieri, nihilominus præceptum quoad substantiam non potest fieri sine gratia.

5. *Pro explicanda nostra sententia variae quæstiones et conclusiones proponuntur.* — Sed nihilominus in his etiam actibus procedit conclusio, de qua late videri potest Vega, quæst. 13 de Justificat. Nos autem, ut rem totam breviter comprehendamus, imprimis distinguimus in his actibus præcepta ministrandi vel conficiendi Sacramenta a præceptis recipiendi. Distinguimus præterea duplicem præcepti modum supra insinuatam. Unum præceptum dici potest de exercitio actus absolute, ut est præceptum ministrandi vel recipiendi Sacra-

mentum : aliud est de modo seu quasi specificatione actus, ut est præceptum digne ministrandi vel recipiendi Sacramentum, quæ dignitas aliquid supernaturale includit, ut dicemus. Ex quibus primum præceptum affirmativum et absolutum est; alterum vero per negativum præceptum interdum explicatur, scilicet, non ministrandi indigne, vel per affirmativum hypotheticum, scilicet, si feceris, fac digne. Denique distingui potest de gratia, vel habituali sanctificante, vel solum auxiliante. Item de gratia antecedente tempore vel natura ad actus, vel de gratia consequente, seu comparata per actum.

6. *Prima conclusio.* — *Ad absolutam administrationem Sacramenti gratia habitualis non requiritur.* — De præceptis ergo pertinentibus ad ministerium Sacramentorum, dico imprimis obligationem absolutam ministrandi seu efficiendi Sacramentum posse impleri sine gratia habituali; imo et sine fide. Probat, quia Sacramenta a pravis ministris data vel facta valida sunt, ut est dogma fidei, de quo latius egimus in 3 p., tom. 3, disputat. 13, sectione 4; quoties autem Sacramentum validum est, impletur sufficienter obligatio absoluta ministrandi Sacramentum, quia fit quod præcipitur. Deinde possunt talia præcepta impleri sine auxilio quod ad ordinem gratiæ gratum facientis pertineat, quamvis sæpe non fiat sine auxilio spectante ad ordinem gratiæ gratis datæ. Hoc intendit Cajetanus 1. 2, quæstion. 109, artic. 4, dicens ad implenda de Sacramentis conferendis præcepta, non requiri gratiam pertinentem ad operationem virtutis, sed pertinentem ad operationem alicujus superioris facultatis, quæ non facit hominem bonum, sed facit potentem. In qua distinctione non intendit Cajetanus negare actum ministrandi Sacramenta esse actum virtutis ex suo genere, cum per se satis notum sit esse actum religionis, et possit etiam esse professio quædam fidei, et officium charitatis. Sed mens ejus fuit, ex vi præcepti ministrandi Sacramentum, præcise et absolute spectati, non præcipi actum virtutis, ut talis est, sed actum potestatis supernaturalis. Quod verissimum est, quia Sacramentum, ut Sacramentum, non potest fieri sine potestate supernaturali, potest autem fieri sine actu honesto et virtutis, quia licet ministratio Sacramenti de se sit materia religionis, potest a ministrante fieri irreligiose et sacrilege, et nihilominus valide, ut est certissimum. Hinc ergo dicimus præceptum jubens illud ministerium posse

impleri sine auxilio sanctificantis gratiæ, quia potest impleri per actum pravum, qui ex tali auxilio fieri non potest, ut per se patet. Addimus vero requiri auxilium potestati supernaturali debitum; quia sine proportionato concursu vel auxilio nulla potentia operatur. Et hoc auxilium dicimus pertinere ad ordinem gratiæ gratis datæ, respectu ministrantis, quia non ordinatur ad sanctificationem ejus cui datur, sed ad bonum commune.

7. *Hoc auxilium ad effectum supernaturalem, non ad sensibilem requiritur.* — *Probat, primo quoad effectum sensibilem.* — Advertimus autem hoc auxilium maxime requiri ad efficiendum supernaturalem aliquem effectum gratiæ per Sacramentum: nam ad solam sensibilem effectum Sacramenti neque hoc auxilium necessarium est, ut patet in contrahentibus matrimonium peccando mortaliter, et similibus. Et ratio est, quia Sacramentum, etiam ut Sacramentum, non fit per actionem physicam supernaturalem, sed per solam sensibilem, supposita institutione. Et quamvis verum sit, ad implendum tale præceptum, necessarium esse intentionem faciendi Sacramentum, quia sine illa non fit, et consequenter sine illa non impletur præceptum, hoc non obstat, quia illa intentio haberi potest interdum sine speciali auxilio gratiæ, cum possit haberi sine fide, ut patet in infideli baptizante valide infantem, et in Sacerdote hæretico rite consecrante. Ratio vero est, quia ille actus non semper est supernaturalis, quia potest sufficere intentio faciendi quod Christus fecit, vel quod Christiani faciunt, vel quid simile, ut statim iterum dicemus. Item licet quadam Sacramenta necessario postulent in ministro characterem ordinis, qui potest inter dona gratiæ computari, non tamen pertinet proprie ad gratiam virtutum, et sanctificantem, sed ad potestatem quamdam supernaturalem, ut dixit Cajetanus, et reducitur ad ordinem gratiæ gratis datæ, ut nos diximus. Præter characterem autem qui est quasi habituale donum, seu potentia ad effectum Sacramenti, non requiritur peculiare auxilium gratiæ, quia circa Sacramentum ipsum non operatur character per modum potentiæ physiciæ, sed morali tantum, et sine speciali actione supernaturali, ut dixi.

8. *Probat, secundo quoad effectus supernaturales.* — At vero ad efficiendam gratiam quæ est effectus Sacramenti, vel ad consecrationem Eucharistiæ, vel imprimendum characterem, necessarium est speciale auxilium supernaturale, quia illi effectus sunt superna-

turales, et per actiones ejusdem ordinis fiunt. Hoc autem auxilium nihil aliud est quam elevatio ipsiusmet Sacramenti, seu verborum et actionum ministri ad efficiendos illos effectus, quia non aliter concurrat minister ad efficiendos illos, ut nunc suppono. Ideoque sive minister in ipsa effectione Sacramenti bene moraliter operetur, sive male, Deus utitur ejus materiali actione ad benefaciendum alteri. Et hac ratione diximus elevationem illam seu auxilium non pertinere ad gratiam sanctificantem respectu ministrantis, sed reduci ad ordinem gratiæ gratis datæ: neque enim datur ad implendum præceptum, sed ut promissio Dei impleatur.

9. *Ad digne ministranda Sacramenta saltem ex officio, gratia requiritur.* — Addendum denique est ad implendum præceptum ministrandi digne Sacramentum, necessariam esse gratiam in eo saltem, qui Sacramentum ex officio administrat. Ratio breviter est, quia, ut Sacramentum digne ministraretur, debet sancte ministrari, et ideo necessaria est gratia saltem habitualis in eo qui Sacramentum ministrat. Unde si præcedat conscientia peccati mortalis, necessaria erit actualis gratia, qua se ad digne ministrandum disponat. Sed hæc in tertio tomo tertiæ partis latius tractata sunt.

10. *Secunda conclusio.* — *Præceptum receptionis Sacramenti adimpleri potest sine gratia.* — De præceptis ad Sacramentorum receptionem pertinentibus, manifestum etiam est posse sine gratia quoad substantiam impleri, quod ita breviter declaratur. Nam duobus modis potest quis recipere Sacramentum, scilicet, vel peccando in ipsa receptione mortaliter, vel non peccando. Quando priori modo recipit Sacramentum tempore quo tenetur, si recipiat valide, implet præceptum, quia facit quod jubetur. Dico autem, si recipiat valide, quia si ex modo recipiendi Sacramentum fiat nullum, manifestum est non impleri præceptum, quia non fit quod præcipitur. Et hac ratione, in Sacramento penitentiae, nunquam potest impleri præceptum peccando mortaliter in ipsa confessione, seu susceptione Sacramenti, quia talis dispositio et confessio est contra substantiam Sacramenti, ut in 4 tomo 3 partis contra Scotum et alios ostendi. At vero ubi substantia Sacramenti potest consistere sine effectu et sine recta recipientis dispositione, nihil vetat impleri præceptum, recipiendo Sacramentum sine gratia. Dices: sacramentum ipsum est quid supernaturale; quomodo ergo potest recipi sine aliquo auxilio supernaturali?

Respondeo sacramentum esse quidem supernaturale, quia supernaturaliter impositum est ad significandum et efficiendum; hoc autem non habet a recipiente, sed quasi per denominationem extrinsecam quoad institutionem, vel per elevationem Dei quoad efficientiam. Et ideo recipi potest sine auxilio gratiæ, si non digne recipiatur. Imo ipsum etiam Sacramentum Eucharistiæ, quod est in se res valde supernaturalis, potest tantum Sacramentaliter recipi sine actu supernaturali, vel gratiæ.

11. *Declaratur secundo inductione, imprimis in Baptismo.* — Declaratur tandem assertio brevi inductione. Nam in Baptismo facile potest adultus implere præceptum, illud Sacramentum recipiendo scienter in peccato, si vere velit baptizari, et rite baptizetur; nam id satis est ut Sacramentum sit validum, et consequenter ut Baptismi præceptum impleatur: cujus signum etiam est, quia non tenetur quis amplius præceptum illud implere. Tunc ergo impletur præceptum sine gratia, quia nec habitualis adest, cum per peccatum impediatur, nec actualis est semper necessaria propter solum Baptismum, quia et potest præcedere sola humana et acquisita fides, et voluntas seu intentio Baptismi interdum potest esse naturalis, imo et propter humanum finem haberi, et nihilominus sufficit ad Baptismum, et præceptum implendum. Neque obstat quod Arausicanum Concilium, canon. 8, dicit neminem posse venire ad Baptismum sine gratia: nam loquitur de illo qui venit digne, ut saltem ex vera fide, quæ sine gratia haberi non potest. Hoc enim ibi principaliter Concilium agebat. Atque hæc doctrina locum habet in aliorum Sacramentorum receptione extra penitentiam.

12. *Impugnatur Adrianus dicens per actum malum non impleri præceptum.* — Adrianus vero, in 4, quæst. 5, dub. 4, negat hanc assertionem, quia putat non posse impleri præceptum per actum malum. Sed hoc fundamentum incredibile est, quia, licet peccando non possit quis implere omnia præcepta, quia si peccat aliquod præceptum violat, nihilominus potest unum præceptum implere, licet aliud transgrediatur, ut dixi lib. 2 de Legibus, cap. 10, et de præceptis Sacramentorum specialiter dixi in suis materiis. Et docet etiam contra Adrianum Soto, in 4, distinct. 18, q. 3, ad 2. Dicit tamen ibi, qui sciens recipit Sacramentum Eucharistiæ indigne, non implere præceptum. Medina vero 1. 2, quæst. 109, artic. 4, dub. 3, conclus. 3, dicit illum implere

præceptum Ecclesiæ, non vero divinum. Mihi autem videtur utrumque implere, quatenus datur de receptione Sacramenti: sic enim loquimur. Nam sicut de activa collatione Sacramenti, ita in receptione duo præcepta distinguenda sunt, unum præcise recipiendi Sacramentum, aliud digne sumendi, et consequenter præmittendi necessariam dispositionem ad dignam receptionem: ut in Eucharistia est præmittere confessionem, si conscientia mortalis peccati præcedat. Hæc ergo duo præcepta distincta sunt, et potest unum sine alio impleri. Sic ergo qui indigne communicat sciens, non implet posterius præceptum; implet tamen prius, quia vere recipit Sacramentum moraliter et humano modo, et hoc tantum recipitur ex vi illius præcepti. Et quoad ecclesiasticum præceptum patet, quia nec tenetur amplius eo anno communicare, nec incurrit censuram non communicantibus impositam. De divino autem patet, quia si quis in articulo mortis viaticum indigne recipit, non tenetur iterum ante mortem recipere, sed poenitentiam agere, et confiteri peccatum indignæ sumptionis, et tunc fortasse recipit etiam effectum Eucharistiæ, recedente fictione; de quo alias.

13. *Tertia conclusio.* — *Ad recipiendum digne Sacramentum necessaria est gratia.* — *Hæc gratia non eodem modo in omnibus datur.* — Ultimo ergo dicendum est, ad implendum præceptum digne recipiendi Sacramentum, necessariam esse gratiam. Hoc certum est, quia sine gratia non recipitur digne Sacramentum. Hæc autem gratia non eadem, neque eodem modo in omnibus necessaria est. In Baptismo enim et poenitentia necessaria est gratia auxilians, qua homo se digne disponat ad recipiendum Sacramentum. Gratia vero habitualis non prærequiritur, quia non tenetur quis accedere contritus ad illa Sacramenta. Quia vero tenetur accedere sufficienter dispositus, ideo non impletur tale præceptum sine habituali gratia, saltem consequente ordine naturæ receptionem Sacramenti. Nam licet possit contingere aliquem, propter invincibilem ignorantiam, recipere verum Sacramentum, et non effectum ejus, tunc quamvis a peccato excusetur, et a transgressione præcepti, re tamen vera non implet præceptum, sed tantum in conscientia erronea: quod si illa vocetur observatio præcepti, fatemur illo modo posse servari sine habituali gratia. Durandus autem in 2, distinct. 28, quæst. 3, num. 12, et q. 4, numer. 6, existimavit, interveniente ignoran-

tia invincibili, semper hominem justificari per Sacramentum, et ideo non dari statum medium, in quo homo excusetur a transgressione præcepti, et gratiam non recipiat per Sacramentum. Sed hoc necessarium non est, quia potest consistere illa ignorantia cum defectu dispositionis sufficientis ad effectum Sacramenti, ut in proprio loco latius dictum est.

14. *Habitualis gratia per se petitur ad Sacramenta vivorum digne recipienda; non tamen requiritur gratia actualis.* — At vero in aliis Sacramentis, quæ dicuntur vivorum, per se requiritur gratia habitualis antecedens receptionem Sacramenti, ut digne recipiatur Sacramentum, quod nunc suppono, et ideo per se non impletur tale præceptum sine tali gratia. Dico autem per se, quia per ignorantiam potest quis excusari, sicut de aliis dixi. Præter gratiam vero habitualement, non videtur gratia actualis semper et in omni casu necessaria, quia actualis dispositio supernaturalis non est per se necessaria ad dignam susceptionem Sacramenti, nam satis est accedere sine obice, quomodo accedit qui est in statu gratiæ, etiamsi ex quadam consuetudine, sine supernaturali consideratione, sola naturali voluntate, et (ut ita dicam) materiali ad recipiendum Sacramentum accedat. Hic tamen modus imperfectissimus est; ordinarie enim non acceditur ad Sacramentum sine actu fidei, et aliqua supernaturali dispositione voluntatis, et ad hoc est necessaria actualis gratia. Si vero contingat hominem ante susceptionem Sacramenti habere conscientiam peccati mortalis, tunc tenetur se disponere ad gratiam, et ideo indiget omnino auxilio gratiæ, quo se disponat, juxta doctrinam Concilii Tridentini, sess. sexta et decima-quarta; ergo eodem auxilio gratiæ indiget, ut præceptum digne recipiendi sacramentum impleat, nisi forte per ignorantiam excusetur: et tunc vel non implet præceptum, vel tantum secundum quid, in ordine ad conscientiam propriam, ut jam declaravi.

CAPUT XXV.

UTRUM HOMINIBUS ETIAM JUSTIS SIT NECESSARIA NOVA GRATIA AD EXEQUENDA MEDIA NECESSARIA VEL UTILIA AD ÆTERNAM SALUTEM CONSEQUENDAM?

1. *Assertio generalis.* — Hanc quæstionem sub hoc titulo propono, ut multas complectar quas de necessitate gratiæ divus Thomas in initio hujus materiæ tractavit 1. 2, quæstione

109, per plures articulos: illas enim neque in hoc loco omnino prætermittere possumus, neque etiam omnes possunt exacte et pro dignitate nunc discuti et tractari, quia methodus et ratio doctrinæ multum inverteretur, et ideo, ut notitia earum in summa habeatur, hic eas explicabimus, integram disputationem in sequentes libros remittendo, ita ut repetitio caveatur. Sit ergo imprimis generalis assertio: Ad exequenda omnia et singula media necessaria ad salutem, ut talia sunt, aliquod gratiæ auxilium est necessarium. Hæc assertio absolute sumpta certissima est; sequitur enim ex illo principio superiori libro satis demonstrato, quod liberum arbitrium nihil potest per se et sine auxilio facere, quod ad salutem æternam consequendam conferat, juxta verbum Christi Joann. 15: *Sine me nihil potestis facere.* Ut autem in particulari confirmetur, et qualis sit hæc gratia explicetur, adverte, inter media quæ ad salutem conferunt, quædam esse ad removendum peccatum, alia ad perficiendum bonum. Et inter priora, quædam sunt contra peccata prius commissa, ut tollantur, alia contra futura, ut non committantur.

2. *Prima conclusio.* — *Ad remissionem peccati in adulto gratia necessaria est.* — *Probatum ratione.* — Ad media igitur remissionem peccatorum impetrantia pertinet potissimum illa quæstio, quam Doctor sanctus in artic. 7 illius quæstionis tractat, an possit homo resurgere a peccato sine gratia; idem enim est a peccato resurgere, quod veniam ejus obtinere: quam divus Thomas proprie tractat de peccato mortali, nam per illud solum anima moritur spiritualiter, et ideo ab illo solo dicitur proprium resurgere. Resolutio ergo catholica in duabus assertionibus consistit. Prima est, ad remissionem peccati obtinendam, necessarium esse gratiæ auxilium. Quæ assertio solum in adultis locum habet, nam parvuli non sunt capaces auxiliorum gratiæ. Et ita definitur in Trident., sess. 6, et 14 fere per totam. Ratio vero est, quia adultus non consequitur remissionem peccati sine propria dispositione; non potest autem disponi nisi per auxilium gratiæ, ut ex eodem Concilio, et ex omnibus quæ de necessitate gratiæ ad actus supernaturales et pietatis dicta sunt, satis patet. Atque hæc assertio tam Pelagianos quam Lutheranos refellit; illos, quia dicebant posse hominem suis viribus se ad remissionem peccatorum disponere, imo et illam mereri; hos, quia negant debere hominem, imo etiam posse se, ad remissionem peccatorum obtinendam, etiam cum

gratia Dei disponere. Contra utrosque vero ex professo infra disputandum est, tractando de justificatione, et causis justitiæ.

3. *Secunda conclusio.* — *Ipsa peccati remissio est gratia, et per veram gratiam fit.* — Altera assertio est, ipsam remissionem peccatorum esse gratiam Dei, et per veram gratiam Dei et justitiam in nobis infusam fieri. Utraque pars de fide est, sumiturque ex Paulo ad Roman. 5, et definitur in Tridentin., sess. 5, c. 5, et sess. 6 et 14; et infra lib. 7, qui erit de formali effectu inhærentis justitiæ, et de formali causa remissionis peccatorum, ex professo probanda est. Priorque pars est contra Pelagianos, quia licet gratiam remissionis peccatorum voce non negarent, re tamen vera destruebant in illa rationem gratiæ, dum ex meritis solius liberi arbitrii conferri dicebant, ut Prolegom. 5 latius retuli ex Augustino, epist. 95 et 105, et damnatur in Trident., sess. 5, can. 3, et sess. 6, c. 4, et in aliis antiquioribus sæpe allegatis. Posterior vero pars est contra Lutheranos, qui dicunt per gratiam non dari nobis veram remissionem peccatorum. Quia cum negent remissionem peccatorum fieri per gratiam nobis inhærentem, consequenter addunt non fieri in nobis, per gratiam, destructionem et ablationem peccati, sed solam non imputationem, contra quos nunc sufficit sententia Pauli ad Ephes. 4: *In quo habemus remissionem peccatorum secundum divitias gratiæ ejus;* et cap. 4: *Renovamini, etc., in justitia et sanctitate veritatis;* et c. 5: *Christus dilexit Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ, etc.* Et ita illum errorem ex professo damnat Concilium Tridentinum sessione sexta, ut latius in dicto libro videbimus.

4. *Tertia conclusio.* — *Peccatum etiam veniale per gratiam remittitur.* — Posset denique ista quæstio et resolutio ad remissionem peccatorum venialium extendi. Sed de hoc puncto in præsentem nihil amplius dicam, quia illud ex professo tractavi t. 1 tertiæ partis, disp. 4, sect. 11, et t. 4, disp. 11, per totam. Veritas ergo est, peccatum veniale non remitti sine aliqua gratia. Nam vel est in homine peccatore, vel in justo. In priori statu est conjunctum cum peccato mortali, sine cujus remissione remitti non potest, et ideo non remittitur sine infusione gratiæ habitualis, nec sine dispositione ad illam necessaria, quæ etiam ex gratia esse debet; imo oportet ut talis dispositio etiam peccato veniali aliquo modo opponatur, ut ratione illius condonetur. In al-